herpy

FROSKER

Golden Mantella

Mantella aurantiaca

Mantella aurantiaca er en liten, knallorange frosk på 20-26 mm som bare finnes i noen få små områder i østlige Madagaskar. Den er dagaktiv, trives i grupper og er ikke vanskelig å holde når terrariet er kjølig og fuktig. Arten er truet i naturen, så bare oppdrettede dyr bør komme på tale.

Familie: Mantellidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**20-26 mm** snute-kloakk-lengde
Levealder	**4-8 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Bakkelevende**
Biotop	**Regnskog og våtmark**
Hudgift i naturen	**Mild**
Hudgift i fangenskap	**Ingen** Oppdrettede dyr. Viltfangede dyr kan beholde giften lenge
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**45 × 45 × 30 cm** L × B × H for 4 voksne dyr
Temperatur, dag	**20-23 °C**
Temperatur, natt	**16-18 °C**
Luftfuktighet	**70-100 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Valgfritt** Ferguson-sone 1
Kosthold	**Små leddyr (spretthaler, bananfluer)**
Holdes	**I gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Utvikling	**Rumpetroll i vann**
Egglegging	**På bakken**
Kjønnsmoden	**12-14 mnd.**
Egg per legging	**12-30**
Klekking	**2-12 dager**
Larvetid	**42-98 dager** fra klekking til metamorfose
Larvefôr	**Alger/planter og ferdigfôr**
Yngelpleie	**Ingen**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
IUCN	**Sterkt truet (EN)**

Om arten

Mantella aurantiaca er en liten, kompakt frosk med ensfarget gul, oransje eller rødoransje hud, kullsvarte øyne og ofte røde felter på innsiden av beina, som likevel kan mangle hos oppdrettede dyr. Voksne dyr måler 20-26 mm fra snute til kloakk, og store hunner kan nå omtrent 30 mm. Beina er korte, og fingre og tær har små hefteskiver. Ungene er bronsefargede, gule eller brune, ofte med et mørkt X på ryggen, og får først den oransje voksendrakten 3-12 måneder etter metamorfosen. Hunnene er større og mer pæreformede enn hannene, som er slankere, mer kantete og har synlige lårkjertler på innsiden av lårene.

Arten ble beskrevet av François Mocquard i 1900 ut fra én enkelt hann på 21 mm. Artsnavnet kommer av latin aurantiacus, gylden eller oransje. Den hører til familien Mantellidae, som bare finnes på Madagaskar. Likheten med de amerikanske pilgiftfroskene er et eksempel på konvergent utvikling: varselfarger, gift fra føden og en lignende yngelbiologi har oppstått

hver for seg.

I naturen er huden giftig for rovdyr. Frosken lager ikke giften selv, men tar opp alkaloider som pumiliotoksiner fra små leddyr som midd og maur, akkurat som pilgiftfroskene. Oppdrettede dyr får ikke de aktuelle byttedyrene og er ikke giftige. Hudgiften er derfor satt til mild for dyr i naturen og ingen for dyr i fangenskap. Viltfangede dyr kan fortsatt bære gift, så vask alltid hendene etter kontakt.

Les mer: Oppdrett av rumpetroll Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Utbredelse og leveområde

Mantella aurantiaca lever bare på Madagaskar, i tre adskilte områder rundt byen Moramanga i den østlige delen av øya: kommunene Beparasy og Ambohibary, Torotorofotsy-våtmarken nordvest for Andasibe og området ved Ambakoana. Den er en høylandsart og finnes omtrent 900 m over havet.

Utbredelsen er ekstremt liten og ligger i et område med stort press fra mennesker. Arten står som sterkt truet (EN) på IUCNs rødliste og har tidligere vært oppført som kritisk truet. Truslene er skogrydding, oppsplitting av leveområdene og innsamling til dyrehandel.

> **Naturlig utbredelse:** Madagaskar.

LEVEOMRÅDE

Mantella aurantiaca lever i fuktig skog med skrutrær (*Pandanus*) og på mosekledde eller gresskledde tuer av planterester som grenser opp til små, grunne vannhull og sumper som fylles i regntiden. Frosken ferdes ofte på solbelyste flekker mellom plantene og jakter mesteparten av dagen. Klimaet er fuktig og temperert.

Livet følger årstidene. I vintermånedene mai-oktober er froskene stort sett inaktive og gjemmer seg. Når regnet kommer og det blir varmere, dukker de frem, og hannene søker ned til vannhullene for å rope og forsvare territorier. Målinger av temperatur og luftfuktighet i leveområdene er ikke dokumentert; tallene under pasning bygger på erfaringer fra terrarier. Arten tåler varme dårlig.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

Stell

TERRARIET

Mantella aurantiaca er liten, men trives best med god plass, fordi hannene er territoriale og slåss om yngle- og fôringsplasser. Fire voksne dyr trenger et terrarium på minst 45 × 45 × 30 cm, og en gruppe på seks til ni voksne trenger minst 75 × 30 × 30 cm. Jo mer plass og jo flere siktbarrierer, desto bedre.

Bygg opp bunnen med et drenslag av leca eller erteflis, et stykke nett og oppå fuktig sphagnum eller en jordblanding med kokosfibre. Spre løv over bunnen, og gi mange skjul som korkbark, røtter og kokosnøttgrotter. Planter kan settes direkte i bunnen eller stå i potter. Arten klatrer ikke mye, men bruker gjerne lave grener og planter. Et nettlokk og daglig spraying gir en god balanse mellom fukt og ventilasjon.

En enklere innredning med fuktig kjøkkenpapir eller et tynt lag mose gjør det lettere å følge med på dyrene, men da må bunnen skiftes ofte.

Les mer: Terrarieoppsett og bioaktiv bunn

TEMPERATUR

Om dagen holdes terrariet på 20-23 °C med et fall til 16-18 °C om natten. Enkelte dager utenfor intervallet gjør ikke noe, men lengre perioder med varme gir helseproblemer. Over 27 °C stresses arten raskt, langt lettere enn mange andre mantellaer, så varme må unngås for enhver pris.

Ekstra varme er sjelden nødvendig i en stue. Sett terrariet kjølig og uten direkte sol, og mål med et digitalt termometer nede ved bunnen. Til avl legges det inn en kjølig og tørr periode på to til fire måneder, der temperaturen sjelden kommer over 22 °C (se Paring).

LUFTFUKTIGHET OG DUSJING

Luftfuktigheten skal være 70-100 %, men arten tåler et bredt spenn, så lenge den alltid har tilgang til vann. Spray terrariet daglig, kraftig i varmt vær og mindre i kalde perioder. La overflaten tørke litt opp mellom sprayingene, og sørg for luftskifte, slik at det ikke oppstår stillestående luft og mugg.

Bruk osmosevann, regnvann eller springvann behandlet mot klor, kloramin og tungmetaller. Uker eller måneder med tørrere forhold etterfulgt av kraftig spraying kan sette i gang yngletiden.

VANN OG VANNKVALITET

Det skal alltid være en lav vannskål eller et lavt vannparti i terrariet. Mantellaer er dårlige svømmere, så vannet må være så lavt at froskene lett kommer seg opp, og vannet må ikke fylle mye av terrariet. En nøyaktig dybde er ikke dokumentert.

Bruk regnvann, osmosevann eller springvann behandlet mot klor, kloramin og tungmetaller. Amfibier tar opp vann og stoffer gjennom huden, så såpe, rengjøringsmidler og håndkrem må ikke komme i nærheten. Bytt vannet ofte, og skrubb skålen med varmt vann uten såpe.

LYS OG UVB

Lyset er først og fremst til plantene. Et behov for UVB er ikke dokumentert, men siden arten i naturen er aktiv i delvis sol, er et svakt UVB-rør trolig en fordel. UVB er derfor satt til valgfritt. Velger man det, så hold det i Ferguson-sone 1 med skygge i resten av terrariet. Gi 10-12 timers lys om dagen, og skjær ned til omtrent 10 timer i den kjølige perioden.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Mantella aurantiaca er insektspiser og kan ta forholdsvis store byttedyr, gjerne opptil omtrent 6 mm. Ukegamle sirisser og vingeløse bananfluer (*Drosophila melanogaster* og *D. hydei*) kan utgjøre mesteparten av fôret, supplert med spretthaler, små bænkebitere, bladlus, små kakerlakknymfer, melbillelarver, små voksorm og termitter. Bruk flere slags fôrdyr for å unngå mangler. Unger begynner på spretthaler og små bananfluer. Kulturer av bananfluer og spretthaler er enkle å holde selv.

5-15 fôrdyr per frosk annenhver dag er et godt utgangspunkt, som justeres etter froskenes form. I kalde perioder er en liten porsjon i uken nok. Dryss fôret med et godt vitamin- og mineraltilskudd ved hver fôring til unger og annenhver eller hver tredje gang til voksne. Fôr flere steder i terrariet, slik at svake eller små hanner ikke blir holdt unna maten.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

Mantella aurantiaca er dagaktiv og trives i grupper. Utenom yngletiden er dyrene som regel fredelige mot hverandre, men i yngletiden kan voksne hunner slåss, og hannene forsvarer territorier ved å gripe en uvelkommen gjest om kroppen eller hodet og skyve den bort. Et stort terrarium med mange synsbarrierer demper det. I naturen er det omtrent dobbelt så mange hanner som hunner. Hannene roper med en rekke korte klikk, men er påfallende tilbakeholdne med å rope, særlig når det er tørt.

Dyrene er sky og søker skjul når de forstyrres. Unngå å håndtere froskene: huden er tynn og tar skade av fett, såpe og varme fra hendene. Skal en frosk flyttes, så lokk den ned i en ren plastboks, og vask hendene før og etter.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Kjønnene kan skilles når dyrene er omtrent 10-12 måneder: hannene er mindre og slankere, roper og har synlige lårkjertler, mens hunnene er større og mer pæreformede, særlig før egglegging. Arten blir kjønnsmoden etter 12-14 måneder. Den enkleste veien til et par er å kjøpe en gruppe unger og la dem vokse opp sammen.

PARRING

I naturen formerer *Mantella aurantiaca* seg når det er rikelig med mat og de første kraftige regnskurene kommer. I fangenskap legges det inn en kjølig og tørr periode på to til fire måneder: sprayingen skjæres ned til det halve eller til et par ganger i uken, dagslyset til omtrent 10 timer, fôret halveres, og temperaturen holdes under 22 °C, mens det fortsatt står rent vann fremme. Deretter går man tilbake til daglig spraying og rikelig med fôr. Hannene kan begynne å kalle etter noen dager, og de første eggene kan komme innen to uker. Hunnene svulmer ofte opp med egg et par uker etter tørketiden.

Den kjølige perioden er en belastning, så hold øye med alle dyrene, og flytt et dyr som går kraftig ned i vekt til et eget terrarium. Avl lykkes lettest i en gruppe med flere hanner enn hunner, men en gruppe med flest hunner kan også gi egg. Selve paringen foregår skjult under bark, trestykker eller steiner. Arten har ikke den vanlige omklamringen: hannen legger seg bare over hunnens rygg.

EGG OG RUMPETROLL

Eggene legges på land i fuktig mose, sprekker eller under bark og steiner tett ved vann, i naturen slik at regnet kan skylle rumpetrollene ut i vannhullet. En legging er på 12-30 egg med en diameter på 2-3 mm, og ofte er bare en del av dem befruktet. Det er ingen yngelpleie.

Ta eggene ut av terrariet etter omtrent tre dager, og legg dem på en tott fuktig mose i en lukket beholder, slik at de akkurat berører vannkanten uten å stå under vann. I løpet av neste uke sees små hvite rumpetroll inne i eggene. Når de bryter ut, eller når de vrikker rundt i geléen, helles det på vann, slik at de kan svømme fritt.

Rumpetrollene oppdrettes sammen i store plastkar med en tott javamose eller en stikling av pothos. De første par ukene er vannet 2-5 cm dypt, senere opptil 10 cm. Vannet holdes på 18-26 °C uten store svingninger. De første dagene skal rumpetrollene ikke fôres, deretter fôres de hver dag eller annenhver dag med spirulina, chlorella, fiskefôrflak, dafnier, mygglarver og rekepiller, men aldri så mye at vannet blir dårlig.

METAMORFOSE

Rumpetrollene bryter ut av eggene 2-12 dager etter egglegging. Eggene sprøytes helst ikke for å få dem til å klekkes, for jo lenger rumpetrollene blir i egget, desto større og sterkere antas de å bli. Rumpetroll fra samme legging utvikler seg i ulikt tempo: de første får forbein og går på land 6-8 uker etter klekking, og resten følger i løpet av de neste 4-8 ukene.

Når forbeina bryter frem, flyttes rumpetrollene til en beholder med høyst 1 cm vann og et tettsluttende lokk. Når halen begynner å forsvinne, flyttes de små froskene til et landoppsett med fuktig kjøkkenpapir og et skjul, for eksempel et pothosblad eller et tørt eikeblad.

OPPDRETT AV UNGER

De nyomvandlede ungene er 7-14 mm og bronsefargede. De kan holdes enkeltvis i små beger eller to til fem sammen i små plastbokser, eller vokse opp i et stort terrarium, men da må det fôres svært kraftig, slik at alle får mat. Det første fôret er spretthaler, bladlus og små bananfluer eller nyklekte sirisser til dem som klarer dem. Det må alltid være litt fôr til stede, og det drysses med kalk og vitaminer ved hver fôring.

Ved to til tre måneders alder kan ungene flyttes til større beholdere med fuktig mose eller jord og skjul og stelles som voksne dyr, bare med hyppigere fôring. De fleste har fått den oransje voksenfargen 3-8 måneder etter at de forlot vannet, enkelte først etter 10-12 måneder.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

Helse og vanlige feil

Mantella aurantiaca er følsom for feil i miljøet, og problemene kommer raskt. Typiske feil er:

- Varme over 27 °C over lengre tid, som stresser dyrene og fører til sykdom. Hold terrariet kjølig.
- Uttørking ved for lite sprøyting eller tørr luft uten tilgang til vann.
- Mangelsykdommer og dårlig vekst ved ensformig fôr eller for lite tilskudd.
- Parasitter, særlig hos viltfangede dyr. Hold nye dyr i karantene.
- Svake dyr som blir holdt unna maten av sterkere hanner.
- Avmagring under den kjølige perioden. Flytt et dyr som går ned i vekt, til et terrarium for seg.

Oppsøk en veterinær med kunnskap om amfibier hvis et dyr er sløvt og avmagret eller får sår på huden, eller hvis flere dyr blir syke samtidig.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.